
PISA IN FOCUS: MIGRATIE

1. LEERLINGEN MET EEN BUITENLANDSE HERKOMST

Migratie is geen nieuw fenomeen; maar staat en blijft aan de top van de beleidsagenda. Zowel binnen als tussen landen vormen leerlingen met een buitenlandse herkomst een heterogene groep. Ze verschillen in hun land van herkomst, taal en cultuur. Hoewel een subgroep van leerlingen met een buitenlandse herkomst sterk presteert op school, is dat niet altijd het geval voor leerlingen met sociaal-economische achterstand. Dergelijke achterstand samen met culturele en etnische verschillen, kan ongelijkheid tussen autochtone leerlingen en de nieuwkomers creëren.

Het integreren van leerlingen met een buitenlandse herkomst in scholen is een grote uitdaging voor de meeste landen; maar het succes van een land in het integreren van leerlingen met een buitenlandse herkomst in de samenleving is een belangrijke indicatie van de werkzaamheid van het sociale beleid in het algemeen en binnen het onderwijsbeleid in het bijzonder. De verschillen in prestaties tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst in de verschillende landen, zelfs na controle voor de sociaal-economische status, suggereert dat het beleid een belangrijke rol speelt in het elimineren van deze verschillen. Maar gezien de diversiteit van de leerlingen met een buitenlandse herkomst in de verschillende landen, is het ontwerpen van onderwijsbeleid gericht op specifieke behoeften van deze leerlingen geen gemakkelijke taak.

PISA test 15-jarigen ongeacht hun migratiestatus, wat het mogelijk maakt om de prestaties van leerlingen met een buitenlandse herkomst te vergelijken met die van de autochtone leerlingengroep. Bij een dergelijke vergelijking is het echter zeer belangrijk om rekening te houden met de verschillende achtergronden van de migrantenpopulaties van landen. De samenstelling van de migrantenpopulaties wordt beïnvloed door het migratiebeleid van landen en door de criteria die ze gebruiken bij beslissingen om mensen al dan niet tot het land toe te laten. Terwijl sommige landen jaarlijks grote getallen immigranten aanvaarden zonder daarbij strenge selectiecriteria te hanteren, zullen anderen een veel lagere instroom hebben of heel strenge criteria hanteren. Overheen de OESO-landen bestaan er grote verschillen binnen de migrantenpopulaties wat betreft de socio-economische en culturele achtergrond:

- In Australië, Canada, Nieuw-Zeeland en de Verenigde Staten focust het migratiebeleid in hoge mate op hoger opgeleiden.
- Heel wat Europese landen (Oostenrijk, Denemarken, Duitsland, Luxemburg, België, Noorwegen, Zweden en Zwitserland) trokken in de jaren '60 en '70 tijdelijke buitenlandse werkkrachten aan die zich vervolgens permanent vestigden in het land. Deze gastarbeiders hadden meestal geen (hoge) opleiding genoten. In de laatste 10 jaar steeg het aantal immigranten in deze landen opnieuw en vooral in Oostenrijk, Duitsland en Zwitserland heeft de nieuwe instroom meestal een diploma van tertiair onderwijs. Deze landen hebben dus twee heel verschillende migrantengroepen: één laag- en één hooggekwalificeerde.
- In Frankrijk, Nederland en het Verenigd Koninkrijk komen heel wat immigranten uit vroegere kolonies waar dezelfde taal gesproken wordt als in het gastland.
- Andere landen zoals Finland, Griekenland, Ierland, Italië, Portugal en Spanje ondervonden heel recentelijk een enorme toename van een migranteninstroom.

Deze verschillen in achtergrond hebben meteen een impact op de gemiddelde prestatie van de migrantencategorieën: in landen waar de leerlingen met een buitenlandse herkomst voornamelijk uit hogere

sociaaleconomische milieus komen, zal hun prestatie automatisch hoger liggen dan die van migrantenleerlingen in landen waar de migranten een tegenovergestelde achtergrond hebben.

De achtergrondvragenlijst bij het PISA-onderzoek peilt onder andere naar het geboorteland van de leerlingen en hun beide ouders. Meer concreet gaat de vragenlijst na of de 15-jarigen en elk van hun ouders al dan niet in het land van de testafname geboren zijn. Op basis van die antwoorden onderscheidt PISA drie categorieën leerlingen:

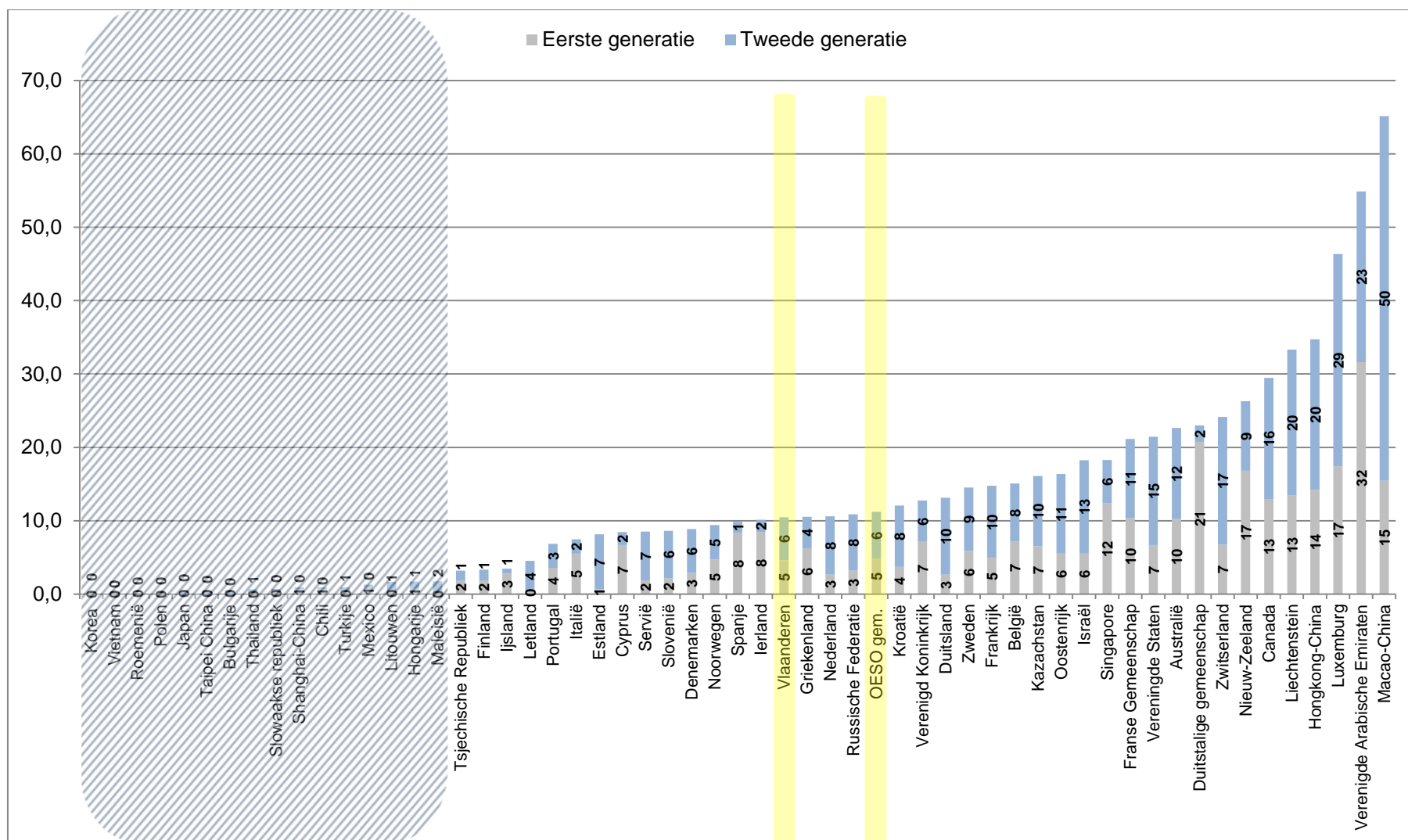
- 1) Autochtone leerlingen: leerlingen geboren in het land van de testafname of minstens één van hun beide ouders.
- 2) Tweede generatie leerlingen: leerlingen geboren in het land van de testafname, maar waarvan beide ouders in een ander land zijn geboren.
- 3) Eerste generatie leerlingen: leerlingen niet geboren in het land van de testafname, waarvan beide ouders ook in een ander land zijn geboren.

2. AANDEEL LEERLINGEN MET EEN BUITENLANDSE HERKOMST

Figuur 1 toont voor alle deelnemende PISA-landen het percentage eerste en tweede generatie leerlingen. Eerste generatie leerlingen worden in het grijs weergegeven en tweede generatie leerlingen in het blauw. De landen zijn gerangschikt volgens het totaal aandeel leerlingen met een buitenlandse herkomst (eerste en tweede generatie samen). In Korea hebben slechts 0,02% van de leerlingen een buitenlandse herkomst. Aan de andere kant van het spectrum hebben 65% van de leerlingen uit Macao-China een buitenlandse herkomst.

Gemiddeld in de OESO-landen zijn 4,8% van de leerlingen eerste-generatie-leerlingen en 6,4% tweede generatie leerlingen, wat resulteert in een totaal van 11,2% leerlingen met een buitenlandse herkomst. Vlaanderen sluit hier dicht bij aan. 4,6% van de Vlaamse leerlingen behoren tot de eerste generatie en 5,9% tot de tweede generatie. De landen in de gearceerde zone links zijn landen met minder dan 3% leerlingen met een buitenlandse herkomst (eerste en tweede generatie samen). Deze landen worden in de verdere analyse in dit 'in-focus rapport' niet meegenomen omdat de groep leerlingen te beperkt is om zinvolle en betrouwbare uitspraken over te doen. Belangrijke bedenking hierbij is dat toppresterende landen zoals Shanghai-China, Taipei-China, Korea, Vietnam en Japan hierdoor niet meegenomen worden bij de verder analyse.

Figuur 1. Percentage eerste en tweede generatie leerlingen voor alle deelnemende landen van PISA2012.

3. KENMERKEN VAN LEERLINGEN MET EEN BUITENLANDSE HERKOMST

Om het verschil tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst zinvol te interpreteren is het eerst en vooral belangrijk om te bekijken in welke mate deze leerlingen op belangrijke factoren zoals sociaal-economische achtergrond, taal en onderwijsvorm verschillen van autochtone leerlingen.

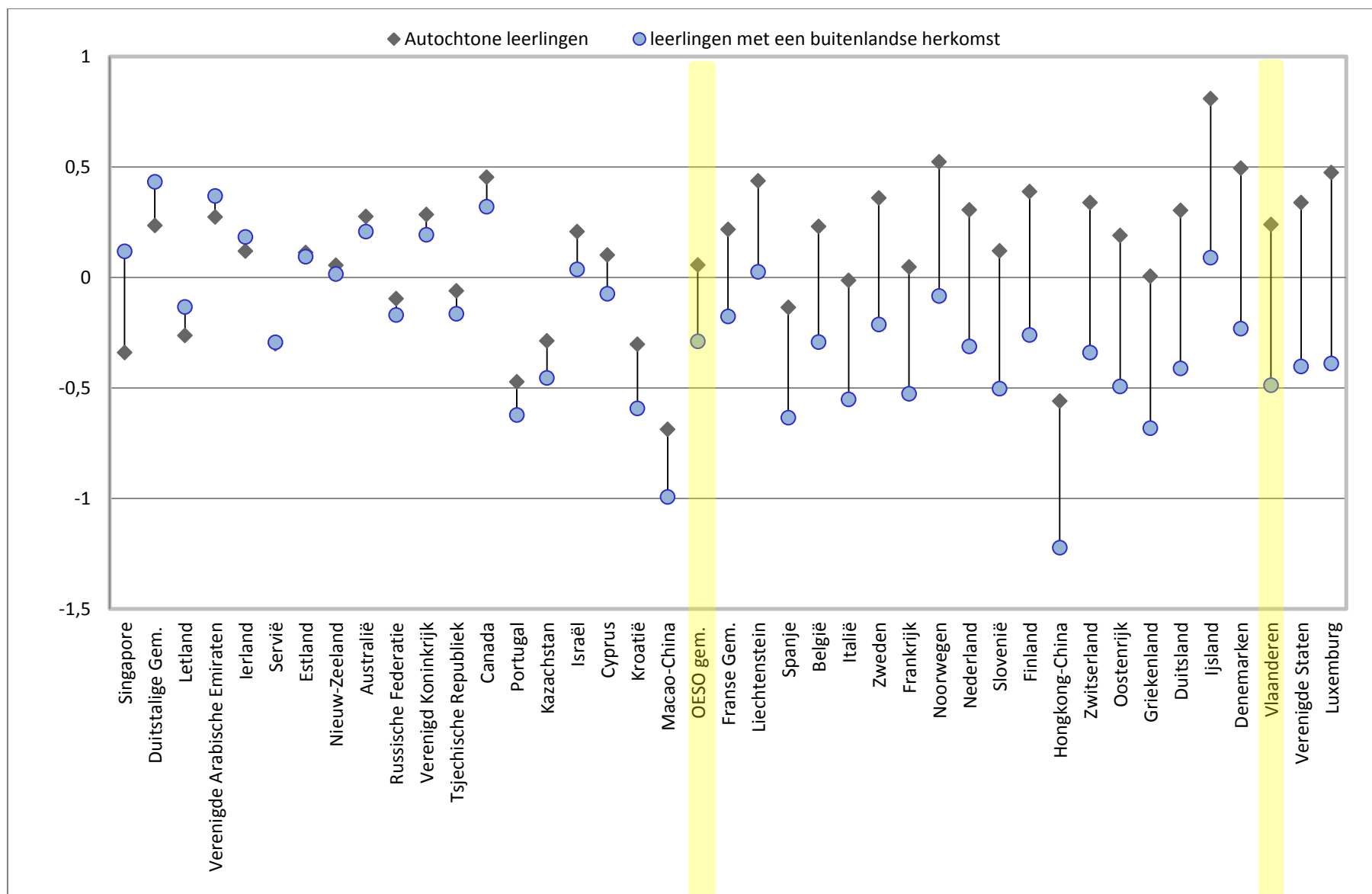
PISA meet de socio-economische status (SES) van leerlingen aan de hand van een index. Deze SES-index combineert de bepaalde achtergrondvariabelen van leerlingen: het beroep van de ouders, het onderwijsniveau van de ouders, hun score op een index die de materiële, educatieve en culturele bezittingen ("rijkdom") van het gezin weerspiegelt. Het gemiddelde overheen de OESO landen gelijk is aan 0. Een score van -1 op deze schaal duidt aan dat de leerlingen uit een minder bevoorrechte situatie komt dan gemiddeld in de OESO. Gelijkaardig betekent een score van +1 dat men meer bevoordeeld is dan gemiddeld in de OESO.

Figuur 2 vergelijkt de sociaal-economische status van autochtone leerlingen met die van leerlingen met een buitenlandse herkomst. Het blauwe bolletje geeft voor alle landen de sociaal-economische situatie van leerlingen met een buitenlandse herkomst weer. De grijze ruit staat voor de sociaal-economische situatie van autochtone leerlingen. De landen werden gerangschikt volgens de grootte in verschil tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst. Links staan de landen waar leerlingen met een buitenlandse herkomst gemiddeld een hoger sociaal-economisch profiel hebben dan autochtone leerlingen. Aan de andere kant van de figuur staan landen waar autochtone leerlingen een duidelijk hoger sociaal-economisch profiel hebben. Vlaanderen behoort tot die tweede groep. Enkel in de Verenigde Staten en Luxemburg is dit verschil nog groter. Gemiddeld in de OESO hebben leerlingen met een buitenlandse herkomst een iets lagere SES dan autochtone leerlingen.

Figuur 3 bekijkt voor Vlaanderen de verdeling van de leerlingen over de verschillende onderwijsvormen onderverdeeld tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst. Hier wordt alleen Vlaanderen weergegeven omdat de onderwijssystemen overheen de landen zodanig van elkaar verschillen dat een zinvolle vergelijking niet mogelijk is. 1,5% van de autochtone 15-jarigen en 10,9% van de 15-jarigen met een buitenlandse herkomst zitten in de eerste graad van het middelbaar onderwijs. Autochtone leerlingen zijn sterker vertegenwoordigd in het ASO (45,3% versus 27,2%) en TSO (30,8% versus 24,5%). Leerlingen met een Buitenlandse herkomst zitten vaker in het BSO (31,1% versus 17,7%) en het Buso (4,8% versus 2,1%).

Figuur 4 bekijkt de thuistaal van de Vlaamse leerlingen onderverdeeld tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst. Hierbij valt op dat de groep autochtone leerlingen heel divers is qua taal die ze thuis spreken. Grotere groepen leerlingen met een buitenlandse herkomst spreken Nederlands, Turks, Arabisch of een andere taal. Autochtone leerlingen spreken voor het grootste deel thuis Nederlands (72,3%) of een Vlaams dialect (16,3%).

Figuur 2. Sociaal-economische status van autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst

Figuur 3. Percentage leerlingen per onderwijsvorm onderverdeeld tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst.

Autochtone leerlingen	Eerste graad	1,5%
	ASO	45,3%
	TSO	30,8%
	KSO	2,3%
	BSO	17,7%
	DBSO	0,3%
	Buso	2,1%
	Leerlingen met een buitenlandse herkomst	Eerste graad
	ASO	27,2%
	TSO	24,5%
	KSO	1,3%
	BSO	31,1%
	DBSO	0,3%
	Buso	4,8%

Figuur 4. Thuistaal van leerlingen onderverdeeld tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst.

Autochtone leerlingen	Nederlands	72,3%
	Turks	1,1%
	Frans	3,3%
	Arabisch	0,5%
	West-Europese talen	0,9%
	Oost-Europese talen	0,2%
	Vlaams dialect	16,3%
	Andere Belgische talen	0,2%
	Andere taal	1,8%
	Geen antwoord	3,2%
	Leerlingen met een buitenlandse herkomst	Nederlands
	Turks	14,0%
	Frans	5,0%
	Arabisch	11,9%
	West-Europese talen	5,5%
	Oost-Europese talen	5,7%
	Vlaams dialect	1,5%
	Andere Belgische talen	0,6%
	Andere taal	21,2%
	Geen antwoord	12,8%

4. MIGRATIE-ACHTERGROND EN PRESTATIE VOOR WISKUNDIGE

GELETTARDHEID, LEESVAARDIGHEID EN WETENSCHAPPELIJKE GELETTARDHEID

In PISA 2012 was het hoofddomein wiskundige geletterdheid. In dit vierde deeltje wordt in eerste instantie nagegaan in welke mate de herkomst van de leerlingen samengaat met de prestaties voor wiskundige geletterdheid.

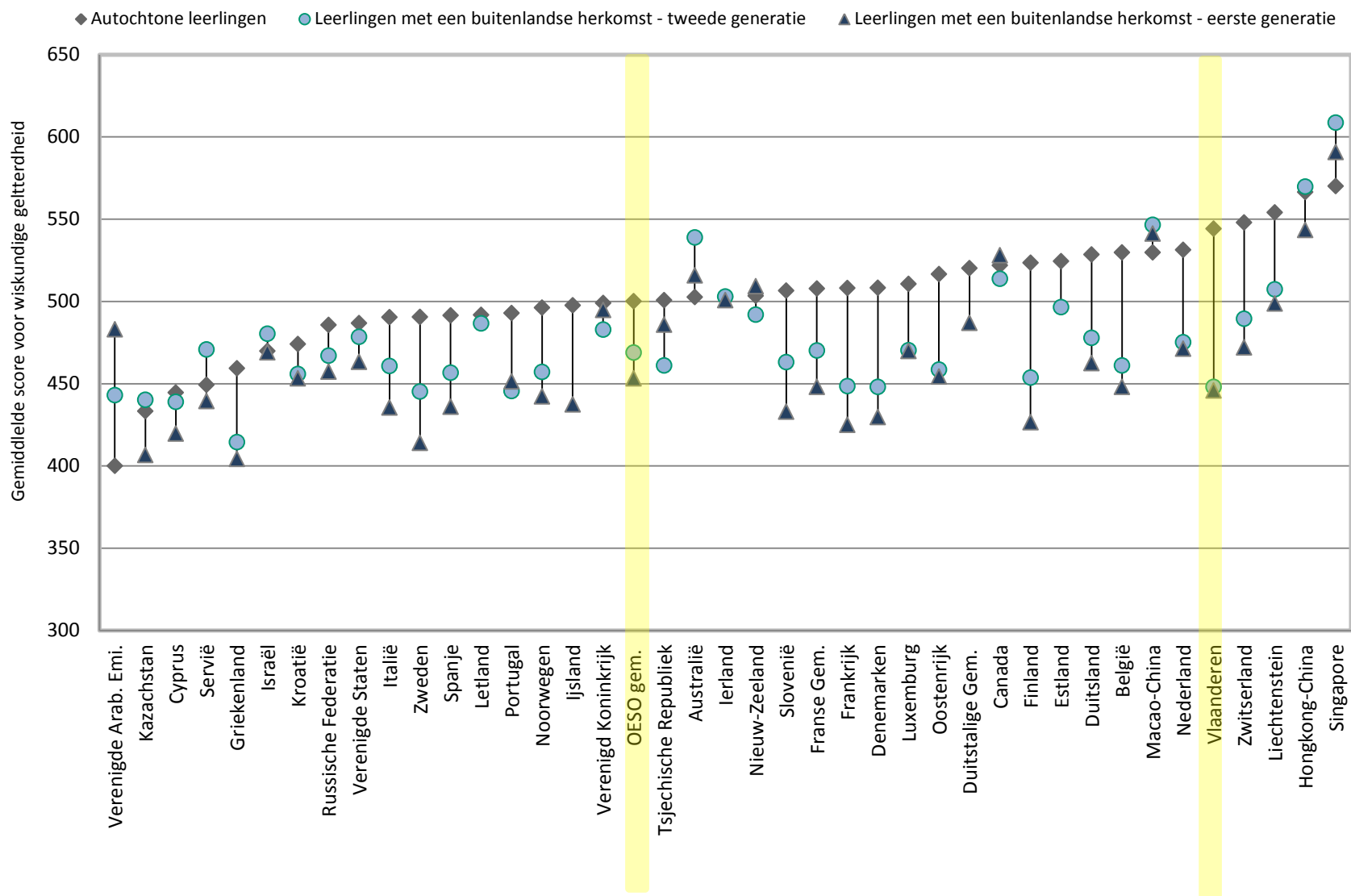
Figuur 5 geeft de gemiddelde prestatie voor wiskunde weer van autochtone leerlingen (donkergrijze ruit), eerste generatie leerlingen (donkerblauwe driehoek) en tweede generatie leerlingen (lichtblauwe bol). De landen zijn gerangschikt volgens de prestaties van de autochtone leerlingen, met de laagste gemiddelde prestatie voor de autochtone leerlingen in de Verenigde Arabische Emiraten tot de hoogste gemiddelde prestatie in Singapore. Merk hierbij zeker op dat enkele van de absolute koplopers voor wiskundige geletterdheid (Shanghai-China, Taipei-China, Korea, Vietnam en Japan) hier niet bij staan wegens een te klein aandeel leerlingen met een buitenlandse herkomst.

Gemiddeld in de OESO-landen scoren autochtone leerlingen 500 voor wiskundige geletterdheid. Tweede generatie leerlingen binnen de OESO scoren gemiddeld 469, wat significant lager is dan de autochtone leerlingen. Eerste generatie leerlingen scoren gemiddeld 453 voor wiskunde, wat significant lager is dan de autochtone leerlingen en leerlingen uit de eerste generatie. In Vlaanderen scoren autochtone leerlingen gemiddeld 544 voor wiskundige geletterdheid. Leerlingen uit de eerste generatie scoren gemiddeld 446 en leerlingen uit de tweede generatie 448, wat voor beide groepen een significant lagere score is dan de autochtone Vlaamse leerlingen. Wat opvalt in Vlaanderen is dat er in tegenstelling tot gemiddeld in de OESO geen significant verschil is in wiskundescores tussen leerlingen uit de eerste generatie en leerlingen uit de tweede generatie. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat er in Vlaanderen een grote groep Nederlanders tot de groep eerste generatie leerlingen behoort, die de resultaten van deze groep sterk beïnvloedt.

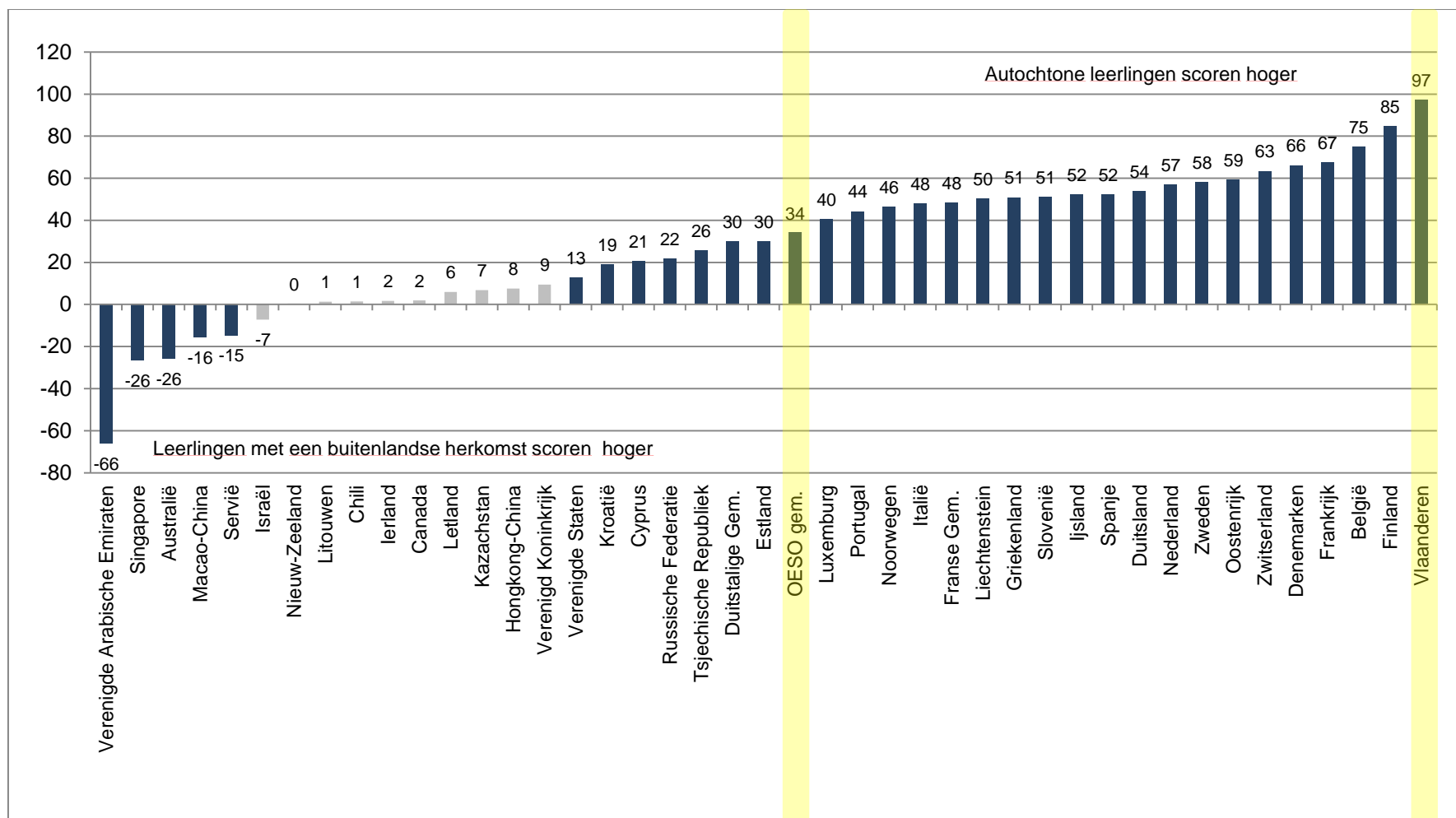
Figuur 6 rangschikt de gegevens van Figuur 5 op een andere manier. In deze figuur wordt per land het scoreverschil voor wiskundige geletterdheid weergegeven tussen enerzijds autochtone leerlingen en anderzijds leerlingen met een buitenlandse herkomst (zowel eerste als tweede generatie leerlingen). Significante verschillen tussen de twee groepen wordt weergegeven in het donkerblauw, niet-significante verschillen in het lichtgrijs.

In de Verenigde Arabische Emiraten, Singapore, Australië, Macao-China en Servië scoren leerlingen met een buitenlandse herkomst significant hoger voor wiskundige geletterdheid dan autochtone leerlingen. In de Verenigde Arabische Emiraten loopt het verschil op tot 66 punten in het voordeel van leerlingen met een buitenlandse herkomst. Ter vergelijking: bij PISA wordt 1 jaar scholing gelijkgesteld met 39 punten. Aan de rechterkant van de figuur staan landen waar autochtone leerlingen significant beter scoren dan leerlingen met een buitenlandse herkomst. In Vlaanderen is het verschil het grootste van alle deelnemende landen. Vlaamse autochtone leerlingen scoren gemiddeld 97 punten hoger voor wiskundige geletterdheid dan leerlingen met een buitenlandse herkomst. Gemiddeld in de OESO-landen scoren autochtone leerlingen 34 punten hoger voor wiskundige geletterdheid dan leerlingen met een buitenlandse herkomst.

Figuur 5. Scores voor wiskundige geletterdheid onderverdeeld volgens de migratie-achtergrond van de leerlingen.

Figuur 6. Verschil in wiskunde prestaties tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst

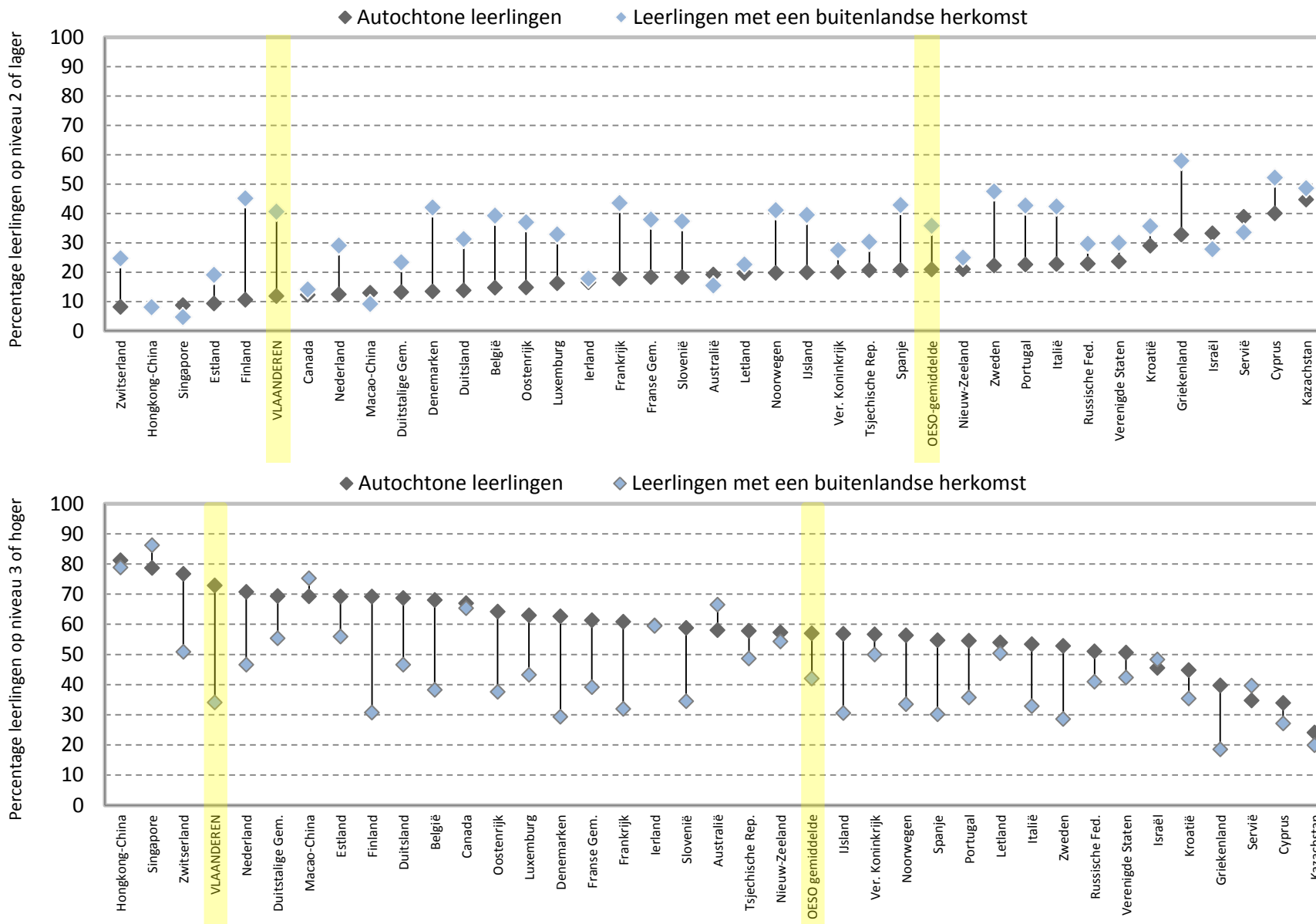
PISA verdeelt de scores voor wiskundige geletterdheid op in 6 vaardigheidsniveaus. Elk niveau omschrijft de wiskundige vaardigheden die een leerling die op dat niveau presteert, bezit. Welke deze vaardigheden precies zijn, is terug te vinden in het Vlaams PISA-rapport '[Wiskundige geletterdheid bij 15-jarigen. Vlaamse resultaten van PISA2012](#)'. Internationaal wordt niveau 2 beschouwd als basisniveau voor wiskundige geletterdheid. Vanaf dit niveau bezitten leerlingen voldoende wiskundige vaardigheden om als betrokken burgers aan de hedendaagse samenleving deel te nemen. Leerlingen die op niveau 5 of 6 presteren voor wiskundige geletterdheid zijn toppresterders.

Figuur 7 geeft per land het aandeel leerlingen weer die voor wiskundige geletterdheid het basisniveau niet halen (onder niveau 2) en het aandeel leerlingen die boven het basisniveau presteren (niveau 3 of hoger) opgedeeld naar de migratie-achtergrond van de leerlingen. De grijze ruiten representeren de autochtone leerlingen, de blauwe ruiten de leerlingen met een buitenlandse herkomst. De landen zijn gerangschikt volgens het aandeel autochtone leerlingen dat het basisniveau niet haalt in het eerste deel van de grafiek en volgens het aandeel autochtone leerlingen dat boven het basisniveau presteert in het tweede deel van de grafiek.

Het eerste deel van de grafiek toont dat het kleinste aandeel autochtone leerlingen het basisniveau niet haalt in Zwitserland (8,1%), Hongkong-China (8,2%) en Singapore (8,8%). Vlaanderen sluit hier dicht bij aan met 11,9% van de autochtone leerlingen die het basisniveau niet halen. Het aandeel leerlingen met een buitenlandse herkomst dat het basisniveau voor wiskundige geletterdheid niet haalt is het kleinst in Singapore (4,7%) gevolgd door Hongkong-China (8,1%) en Macao-China (9,2%). In Vlaanderen haalt 40,6% van de leerlingen met een buitenlandse herkomst het basisniveau voor wiskundige geletterdheid niet. Dit aandeel is groter dan gemiddeld in de OESO, waar 35,8% van de leerlingen met een buitenlandse herkomst het basisniveau niet halen. In Finland wordt het grootste verschil gezien tussen het aandeel autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst dat het basisniveau niet haalt (verschil van 35%). In Vlaanderen en Denemarken wordt het tweede grootste verschil vastgesteld; beide 29% verschil tussen het aandeel autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst die het basisniveau voor wiskundige geletterdheid niet halen. Gemiddeld in de OESO halen 15% meer leerlingen met een buitenlandse herkomst het basisniveau voor wiskundige geletterdheid niet dan autochtone leerlingen.

In het tweede deel van de grafiek kunnen we vaststellen dat het grootste aandeel autochtone leerlingen op niveau 3 of hoger presteert voor wiskundige geletterdheid in Hongkong-China (81,2%), gevolgd door Singapore (78,7%), Zwitserland (76,7%) en Vlaanderen (72,9%). Gemiddeld binnen de OESO presteren 56,9% van de autochtone leerlingen op niveau 3 of hoger. Het aandeel leerlingen met een buitenlandse herkomst dat op niveau 3 of hoger presteert is het grootst in Singapore (86,2%), Hongkong-China (78,8%) en Macao-China (75,2%). In Vlaanderen scoort 34,1% van de leerlingen met een buitenlandse herkomst op niveau 3 of hoger voor wiskundige geletterdheid, wat lager is dan gemiddeld in de OESO (42,0%). Het verschil tussen het aandeel autochtone leerlingen dat op niveau 3 of hoger presteert en het aandeel leerlingen met een buitenlandse herkomst is het grootste in Vlaanderen (39% verschil), gevolgd door Finland (38% verschil).

Figuur 7. Percentage leerlingen onder niveau 2 en boven niveau 3 voor wiskundige geletterdheid opgedeeld naar migratie-achtergrond

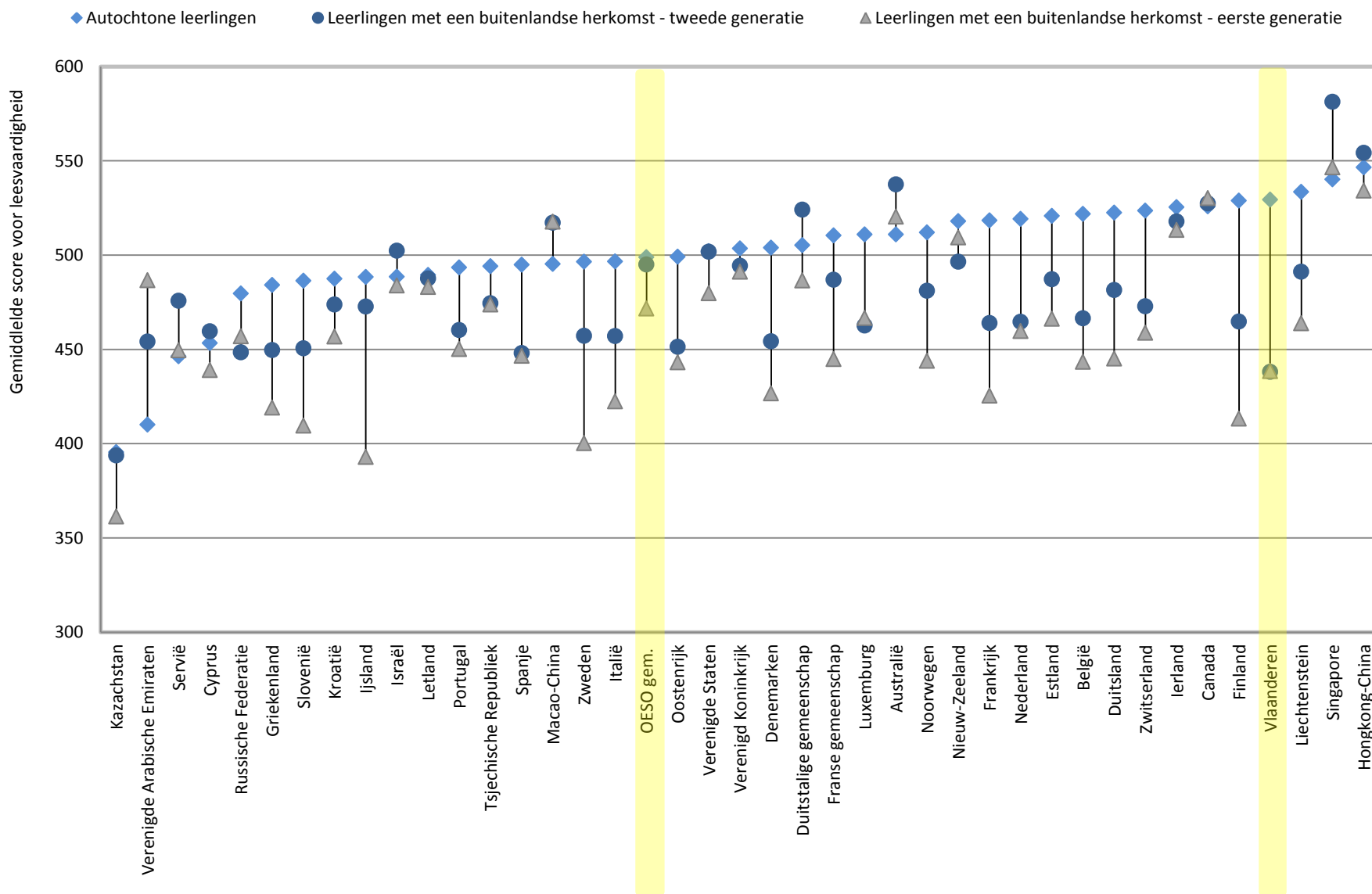

Wiskundige geletterdheid was in 2012 het hoofddomein van het PISA-onderzoek, maar naast wiskundige geletterdheid werd in mindere mate ook de leesvaardigheid en wetenschappelijke geletterdheid van de leerlingen getest. **Figuur 8 en 9** vergelijkt respectievelijk de leesvaardigheid en wetenschappelijke geletterdheid van autochtone leerlingen met leerlingen uit de eerste generatie en leerlingen uit de tweede generatie. De score van de autochtone leerlingen worden weergegeven aan de hand van een lichtblauwe ruit. De grijze driehoek staat voor de score van de leerlingen uit de eerste generatie, de donkerblauwe bol voor de tweede generatie. De landen zijn in beide figuren gerangschikt volgens de scores van de autochtone leerlingen.

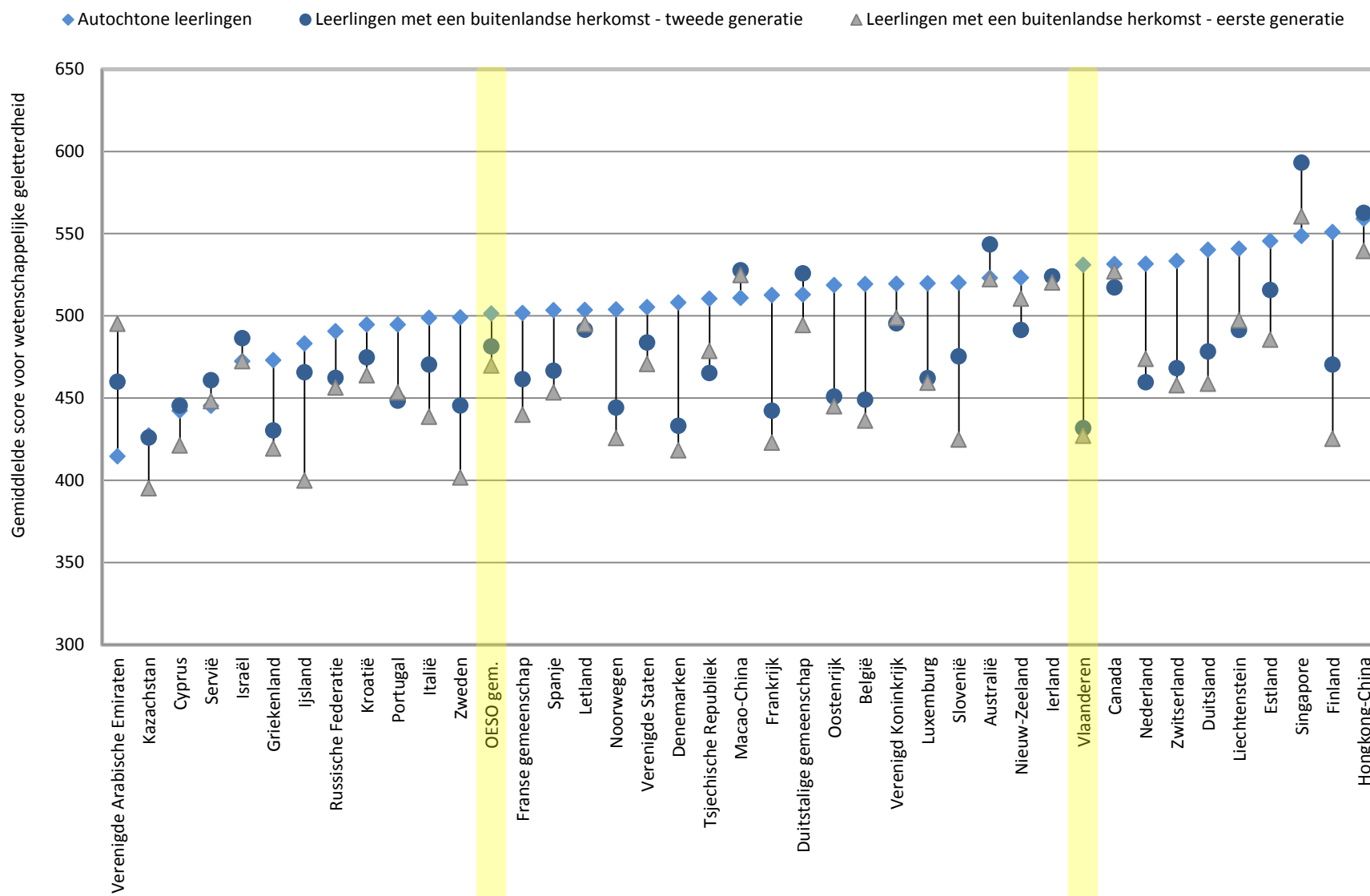
In **Figuur 8** is de laagste score voor leesvaardigheid bij autochtone leerlingen teruggevonden in Kazachstan (396) en de hoogste in Hongkong-China (547). Vlaamse autochtone leerlingen scoren gemiddeld 530 voor leesvaardigheid. Leerlingen uit de eerste en de tweede generatie in Vlaanderen scoren beide gemiddeld 438 voor leesvaardigheid, wat significant en duidelijk lager is dan de score van de autochtone leerlingen. Die 91 punten verschil tussen autochtone leerlingen en leerlingen uit de tweede generatie in Vlaanderen is de grootste kloof van alle deelnemende landen aan PISA2012. Finland heeft de tweede grootste kloof (verschil van 64 punten). De kloof in de prestatie voor leesvaardigheid tussen autochtone leerlingen en leerlingen uit de tweede generatie in Vlaanderen is ook 91 punten. Deze kloof is gelijkaardig met die in Frankrijk (93), IJsland (95) en Zweden (96) en kleiner dan die in Finland (116). In de meeste landen scoort de tweede generatie significant hoger dan de eerste generatie. Dit is niet zo in Vlaanderen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat er tot de eerste generatie leerlingen in Vlaanderen een substantiële groep leerlingen uit Nederland behoren die de score van de groep eerste generatie leerlingen in Vlaanderen beïnvloedt.

Figuur 9 bekijkt de scores van wetenschappelijke geletterdheid. De laagste score voor wetenschappelijke geletterdheid bij de autochtone leerlingen wordt vastgesteld in de Verenigde Arabische Emiraten (415), de hoogste in Hongkong China (559). Vlaamse autochtone leerlingen scoren gemiddeld 531 voor wetenschappelijke geletterdheid. Leerlingen uit de eerste generatie in Vlaanderen scoren voor wetenschappelijke geletterdheid gemiddeld 427 en leerlingen uit de tweede generatie gemiddeld 432, wat voor beide groepen significant lager is dan de score voor de autochtone leerlingen. Opnieuw wordt er zoals bij leesvaardigheid geen verschil gezien in Vlaanderen tussen leerlingen uit de eerste en leerlingen uit de tweede generatie. De kloof van 99 punten tussen autochtone leerlingen en leerlingen uit de tweede generatie in Vlaanderen is opnieuw de grootste van alle deelnemende landen. Vlaanderen wordt gevolgd door Finland waar autochtone leerlingen gemiddeld 81 punten hoger scoren dan tweede generatie leerlingen. De kloof in Vlaanderen tussen autochtone leerlingen en leerlingen uit de eerste generatie bedraagt 104 punten. Enkel in Finland wordt er een grotere kloof vastgesteld (126 punten).

Figuur 8. Scores voor leesvaardigheid onderverdeeld volgens de migratie-achtergrond van de leerlingen.

Figuur 9. Scores voor wetenschappelijke geletterdheid volgens de migratie-achtergrond van de leerlingen

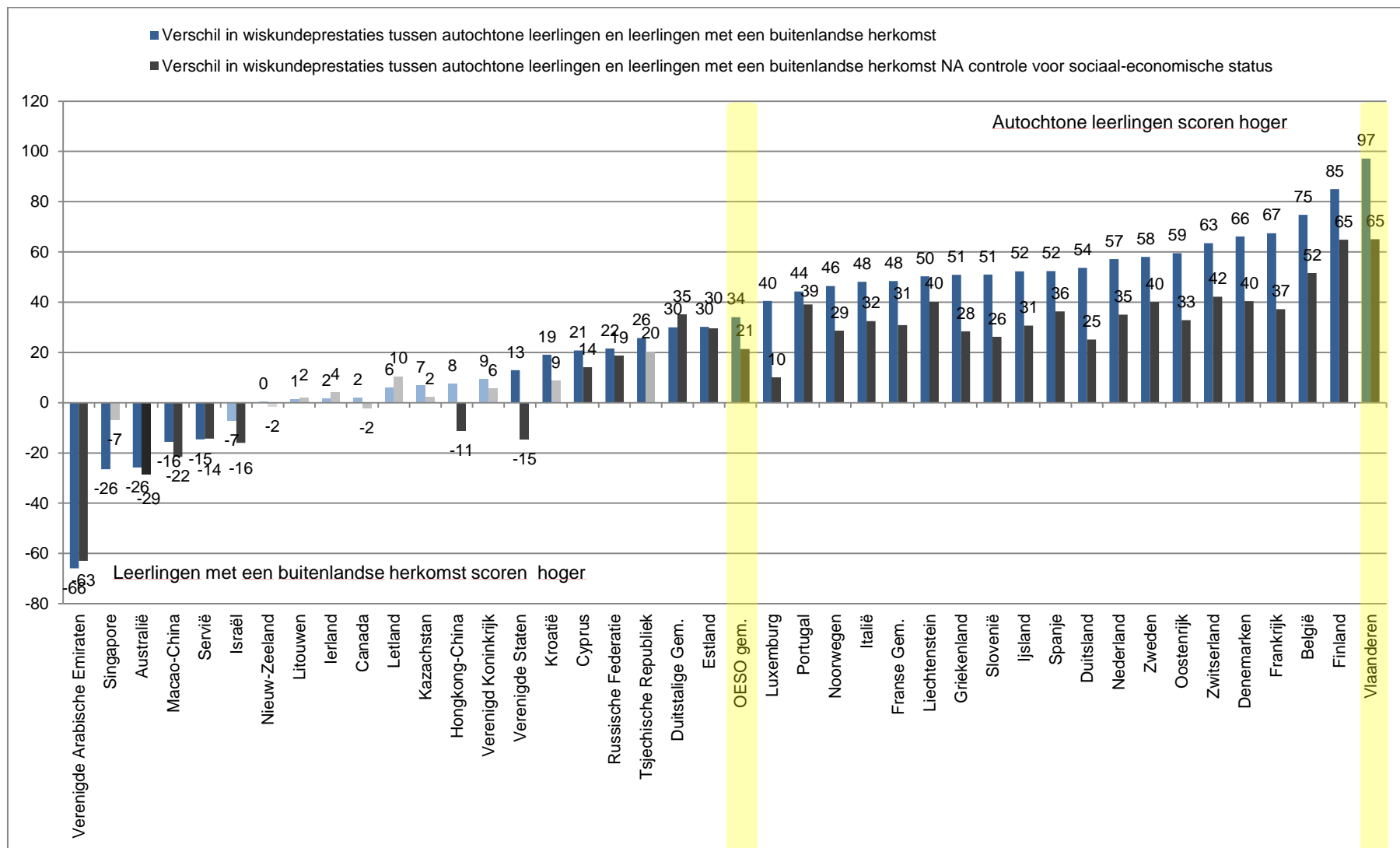
5. MOGELIJKE VERKLARENDE FACTOREN: SOCIAAL-ECONOMISCHE STATUS EN THUISTAAL

De verschillen in achtergrondkenmerken hebben een impact op de gemiddelde prestatie van de migrantencategorieën. Bijvoorbeeld in landen waar de leerlingen met een buitenlandse herkomst voornamelijk uit hogere sociaaleconomische milieus komen, zal hun prestatie automatisch hoger liggen dan die van migrantenleerlingen in landen waar de migranten een tegenovergestelde achtergrond hebben. In Vlaanderen hebben leerlingen met een buitenlandse herkomst een duidelijke lager sociaal-economisch profiel dan autochtone leerlingen (zie Figuur 2). Dit kan een deel van de verklaring zijn waarom leerlingen met een buitenlandse herkomst in Vlaanderen een stuk lager scoren voor wiskundige geletterdheid dan autochtone leerlingen

Figuur 10 bekijkt het verschil in wiskundeprestaties tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst voor en na controle voor de sociaal-economische status van de leerlingen. Significante verschillen worden weergegeven door de donkere kleuren, niet-significant verschillen door de lichtere kleuren.

In Vlaanderen is het ongecontroleerde verschil in wiskundescores tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst 97 punten (zie ook Figuur 6). Als de sociaal-economische status van de leerling mee in rekening wordt gebracht dan daalt dit verschil naar 65 punten. In de meeste landen verkleint het prestatieverschil tussen de migratiegroepen significant wanneer er voor SES gecontroleerd wordt. Uitzondering op de regel zijn enerzijds de Duitstalige Gemeenschap, Letland en Ierland waar het puntenvoordeel voor de autochtone leerlingen groter wordt na controle. Ook in Israël, Macao-China en Australië vergroot het puntenverschil na controle voor SES, maar hier is het in het voordeel van de prestaties van leerlingen met een buitenlandse herkomst. Opvallend is ook de situatie in de Verenigde Staten en Hongkong-China waar het ongecontroleerde prestatieverschil in het voordeel is van de autochtone leerlingen, maar van zodra er gecontroleerd wordt voor SES, halen leerlingen met een buitenlandse herkomst een significant hogere score. In Vlaanderen daalt het verschil van 97 naar 65 punten of met andere woorden autochtone leerlingen met een gelijkaardige sociaal-economische status als leerlingen met een buitenlandse herkomst scoren gemiddeld 65 punten hoger voor wiskundige geletterdheid. Ter vergelijking 1 jaar scholing wordt binnen PISA gelijkgesteld aan 39 punten. Ook dit gecontroleerde puntenverschil is, samen met dat van Finland, het grootste van alle landen en is zelfs groter dan het ongecontroleerde prestatieverschil tussen de autochtone en allochtone leerlingen van vele landen. Met andere woorden, de verklaringen voor de lagere prestaties van de Vlaamse migrantengroep gaan verder dan SES alleen.

Figuur 10. Prestatieverschillen voor wiskundige geletterdheid tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst, zonder versus met het in rekening brengen van verschillen in sociaal-economische achtergrond.

16

Naast de sociaal-economische status kan thuistaal een centrale verklarende factor voor het prestatieverschil tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst is, zeker in Vlaanderen. Wanneer de thuistaal verschilt van de instructietaal op school, is het voor leerlingen veel moeilijker om op eenzelfde niveau te presteren als de autochtone leerlingen die thuis wel de instructietaal spreken.

In **Figuur 11** wordt de migratiestatus van Vlaamse leerlingen en hun thuistaal samen in rekening gebracht. Hieruit blijkt de thuistaal zowel voor autochtone leerlingen als voor leerlingen van buitenlandse herkomst een effect te hebben op hun PISA-prestaties. In beide groepen presteren leerlingen die thuis een andere taal spreken dan de instructietaal gemiddeld lager dan de leerlingen die thuis Nederlands of een Vlaams dialect spreken. Bij de autochtone leerlingen bedraagt het verschil 73 punten, bij de leerlingen met een buitenlandse herkomst 45 punten.

Het verschil in wiskundeprestatie tussen leerlingen met een buitenlandse herkomst en de totale groep autochtone Vlaamse leerlingen (die een gemiddelde van 543 punten haalt voor wiskundige geletterdheid) verkleint van 111 scorepunten naar een verschil van 66 scorepunten als de leerlingen met een buitenlandse herkomst thuis Nederlands of een Vlaams dialect spreken. Anders gezegd, in Vlaanderen verkleint het prestatieverschil tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst met ongeveer 40% wanneer deze laatste groep thuis de onderwijstaal spreekt. Daarenboven halen de leerlingen met een buitenlandse herkomst die thuis Nederlands of een dialect spreken, eenzelfde gemiddelde prestatie voor wiskundige geletterdheid als de autochtone leerlingen die thuis een andere taal spreken.

Figuur 11. Gemiddelde prestatie voor wiskundige geletterdheid van Vlaamse leerlingen volgens migratiestatus en thuistaal

	Leerlingen die thuis Nederlands of een Vlaams dialect spreken	Leerlingen die thuis een andere taal spreken
Autochtone leerlingen	549,9 (3,1)	477,2 (9,4)
Leerlingen met een buitenlandse herkomst	476,9 (10,8)	432,0 (8,9)

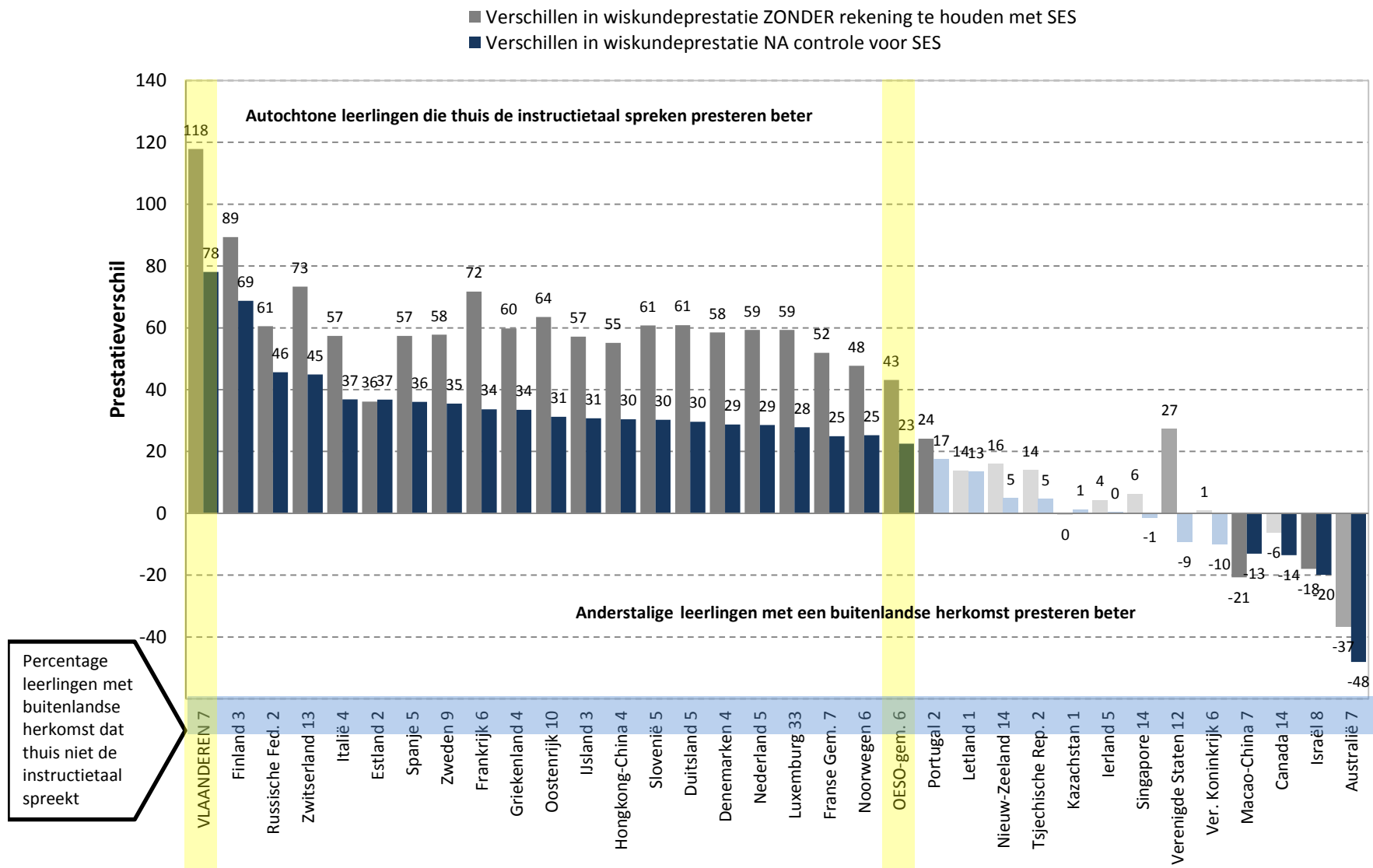
Figuur 12 Vergelijkt de scores voor wiskundige geletterdheid van leerlingen met een buitenlandse herkomst die thuis een andere taal spreken dan de instructietaal met autochtone leerlingen die thuis de instructietaal spreken. Op de X-as in de blauwe balk staat voor alle landen waar de groep leerlingen met een buitenlandse herkomst die thuis niet de instructietaal spreken voldoende groot is, de exacte grootte van deze groep. In Vlaanderen bijvoorbeeld is 7% van buitenlandse herkomst en spreekt thuis een andere taal dan Nederlands of een Vlaams dialect. De balken tonen zowel het puntenverschil zonder rekening te houden met de verschillende sociaal-economische situaties van de twee groepen (grijze balken) als het puntenverschil na controle voor de SES-verschillen (blauwe balken). Donkere kleuren verwijzen daarbij naar significante verschillen terwijl lichte kleuren niet significante verschillen voorstellen.

Het grootste prestatieverschil tussen leerlingen op basis van hun migratiestatus en thuistaal wordt zowel voor de bruto- als de gecontroleerde gegevens in Vlaanderen opgetekend. Hier presteren leerlingen met een buitenlandse herkomst die thuis een verschillende taal spreken dan de instructietaal na controle voor SES nog 78 punten lager dan de autochtone leerlingen die thuis Nederlands of een Vlaams dialect spreken. Dit gecontroleerde verschil is groter dan de meeste verschillen die in de andere landen worden opgetekend vóór de controle voor SES. Finland volgt op de tweede plaats in de rangschikking. Daar doet het in rekening brengen van de verschillen in

sociaaleconomische thuissituatie het prestatieverschil voor wiskundige geletterdheid tussen autochtone leerlingen die Fins spreken en leerlingen met een buitenlandse herkomst die een andere taal spreken afnemen van 89 naar 69 punten.

Het gecontroleerde Vlaamse puntenverschil van 78 punten is ook 13 punten groter dan het Vlaamse verschil tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst na controle voor SES (zie Figuur 10). Dit verschil van 13 punten is niet significant, maar toont wel aan dat leerlingen met een buitenlandse herkomst die thuis geen Nederlands of een Vlaams dialect spreken nog sterker benadeeld zijn ten opzichte van autochtone leerlingen.

Figuur 12. Prestatieverschillen voor wiskundige geletterdheid tussen autochtone leerlingen die thuis de instructietaal spreken en anderstalige leerlingen met een buitenlandse herkomst – zonder versus na controle voor verschillen in sociaal-economische achtergrond

6. TRENDS

In dit laatste deel wordt gekeken naar de evolutie van het aantal leerlingen met een buitenlandse herkomst tussen 2003 en 2012 en interessanter hoe hun scores voor wiskundige geletterdheid geëvolueerd zijn in diezelfde periode. Er wordt hier steeds vergeleken met 2003, omdat in dit jaar wiskundige geletterdheid voor de eerste keer het hoofddomein was van PISA en dit dus een ijkpunt vormde om verdere resultaten van wiskundige geletterdheid mee te vergelijken.

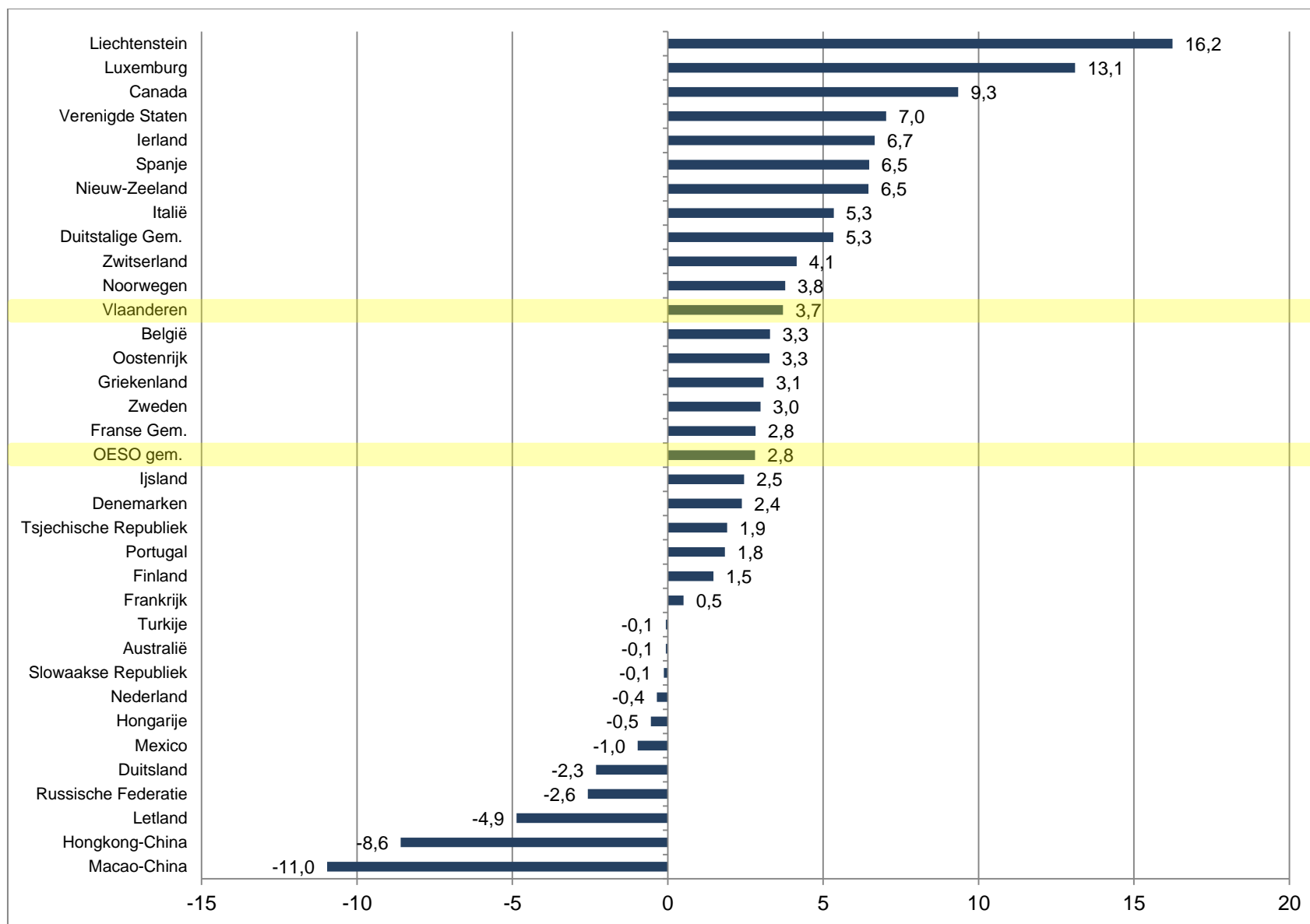
Figuur 13 vergelijkt het percentage leerlingen met een buitenlandse herkomst tussen 2003 en 2012. Significante veranderingen worden weergegeven door donkere balken, niet-significante verschuivingen worden weergegeven door lichtere balken.

In vergelijking met PISA2003, is het percentage leerlingen met een buitenlandse herkomst in PISA2012 lichtjes toegenomen. In 2003 had 8,7% van de leerlingen overheen de OESO-landen een migrantenachtergrond, nu 11,5% (stijging 2,8%). In Vlaanderen stijgt het aandeel leerlingen met een buitenlandse herkomst ook significant met 3,7% van 6,8% naar 10,5% leerlingen met een buitenlandse herkomst.

Figuur 14 tot slot vergelijkt de kloof tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst wat betreft hun prestatie voor wiskundige geletterdheid tussen 2003 en 2012. Scores van autochtone leerlingen worden voorgeteld door blauwe ruiten en scores van leerlingen met een buitenlandse herkomst worden afgebeeld aan de hand van grijze driehoeken. Het eerste deel van de grafiek handelt over het verschil in 2003, het tweede deel over het verschil in 2012. Bij landen waarbij de kloof significant veranderde tussen 2003 en 2012, wordt bij de 'landnaam' op de X-as de verandering tussen haakjes weergegeven. Zo bijvoorbeeld ook voor België, waar de kloof tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst in 2012 kleiner is dan in 2003 (daling van 25 punten van 100 naar 75). Deze daling is echter grotendeels te wijten aan een daling van de score van autochtone leerlingen (daling van 546 naar 530). Leerlingen met een buitenlandse herkomst stijgen lichtjes, maar niet significant tussen 2003 en 2012 (van 446 naar 455).

In Vlaanderen verandert de kloof tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst niet significant tussen 2003 en 2012. In 2003 scoorden autochtone leerlingen gemiddeld 567 en leerlingen met een buitenlandse herkomst 459 (verschil van 108). In 2012 scoorden autochtone leerlingen 544 en leerlingen met een buitenlandse herkomst 447 (verschil van 97). Binnen de OESO-landen die in 2003 ook deelnamen, verkleint de kloof tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst significant tussen 2003 en 2012 (daling van 8 punten van 49 naar 41 punten verschil).

Figuur 13. Percentage leerlingen met een buitenlandse herkomst: evolutie tussen 2003 en 2012

Figuur 14. Evolutie van de verschillen in prestaties voor wiskundige geletterdheid tussen autochtone leerlingen en leerlingen met een buitenlandse herkomst tusse 2003 en 2012.

